

Adabiyotlar ro‘yxati

1. G'. Zikrillayev. «Ruh va til» monografiya. Fan nashriyoti 2018. B-41,48.
2. Islomov D. S. The articulation of sounds in french. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10 (10) [Электронный ресурс].
3. Shomurodovich I. D. THE EMERGENCE OF PSYCHOLINGUISTICS, THE SCIENTISTS'SCIENTIFIC-THEORETICAL VIEWS AND ITS CONNECTION WITH OTHER SCIENCES //JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN. – 2023. – T. 6. – №. 5. – C. 213-218.
4. Islomov, Dilshod. "HIS-TUYG‘UNING PAYDO BO‘LISHI, UNING ASOSIY HOLATLARI PSIXOLOG OLIM KERROLL ELLIS IZARD TALQINIDA." *Farg'ona davlat universiteti* 2 (2024): 96-96.
5. Islomov, Dilshod. "TILSHUNOSLIKDA FONOPSIXOLOGIYA ATAMASINING KIRIB KELISHI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 47.47 (2024).
6. Islomov, D. Sh. "The Definition of The Concepts of «Phoneme» and «Phonostylistics». Middle European Scientific Bulletin, 9." 2021,
7. Shomurodovich, Islomov Dilshod. "À PROPOS DU TERME PHONOPSYCHOLOGIE." *Conferencea* (2023): 45-47.
8. Shomurodovich I. D. LE ROLE DE L'EMOTION EN PHONOPSYCHOLOGIE //Conferencea. – 2023. – C. 77-79.
9. Islomov, D. Sh. "SIMILARITY ASPECTS OF UZBEK AND FRENCH PHONETICS." *International Multidisciplinary Journal for Research & Development* 10.10 (2023).
10. Islomov, Dilshod. "Ўзбек тилига махсус фонетик ва фоностилистик эффект берувчи аллитерация тушунчаси ва санъати ҳақида." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 16.16 (2022).
11. Islomov, Dilshod. "ФОНЕМА ВА ФОНОСТИЛИСТИКА ФОНЕМА ВА ФОНОСТИЛИСТИКА ТУШУНЧАЛАРИГА ДОИР ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КАРАШЛАР." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 1.1 (2020).

FRANSUZ TILIDA “AVOIR” VA “ÊTRE” FE‘LLARI ISHTIROKIDA HOSIL BO‘LGAN FRAZEOLOGIZMLARNING SEMANTIK TAHLILI

Tuyboeva Shakhnoza

Teacher of the Department of French Philology
at Bukhara State University s.r.tuyboeva@buxdu.uz
Saidova Said Student of Bukhara State University

Annotatsiya. Ushbu maqolada fransuz tilida “avoir” va “être” fe’llari asosida shakllangan frazeologik birliklarning leksik-semantik xususiyatlari tahlil qilinadi. Mazkur fe’llar fransuz tilida yuqori chastotaga ega bo‘lib, ko‘p ma’nodlilik tufayli turli turg‘un iboralar hosil qilishda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqotda “avoir” fe’li bilan bog‘liq iboralar ko‘proq egalikka asoslangan konseptual modelni, “être” fe’li bilan tuzilgan birliklar esa identitet va mavjudlik konsepsiyasini ifodalashi ko‘rsatib beriladi. Kognitiv hamda stilistik yondashuv orqali ushbu birliklar fransuz tilida inson holati, hissiyotlari va xulq-atvorining qanday tasvirlanishini ochib beradi. Natijada frazeologik birliklar tilning madaniy va tafakkuriy xususiyatlarini aks ettiruvchi muhim vosita ekanligi aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: frazeologizm, semantika, fe’l, metafora, egalik, identitet, turg‘un ibora.

Abstract. This article analyzes the lexico-semantic characteristics of phraseological units in the French language formed with the verbs “avoir” and “être”. These verbs have a high frequency of use in French and, due to their polysemy, play an important role in the formation of numerous fixed expressions. The study demonstrates that phraseological units based on the verb “avoir” mainly express a conceptual model of possession, whereas those formed with the verb “être” reflect the concepts of identity and existence. Through cognitive and stylistic approaches, the research reveals how these expressions represent human states, emotions, and behaviors in French. As a result, phraseological units are shown to be an important linguistic means that reflect the cultural and conceptual features of the language.

Keywords: phraseology, semantics, verb, metaphor, possession, identity, fixed expression.

Аннотация. В данной статье анализируются лексико-семантические характеристики фразеологических единиц французского языка, образованных с помощью глаголов “avoir” и “être”. Эти глаголы имеют высокую частоту употребления во французском языке и, благодаря своей полисемии, играют важную роль в формировании многочисленных устойчивых выражений. Исследование показывает, что фразеологические единицы, основанные на глаголе “avoir”, в основном выражают концептуальную модель принадлежности, тогда как единицы, образованные с помощью глагола “être”, отражают понятия идентичности и существования. С помощью когнитивного и стилистического подходов исследование раскрывает, как эти выражения представляют человеческие состояния, эмоции и поведение во французском языке. В результате показано, что фразеологические единицы являются важным лингвистическим

средством, отражающим культурные и концептуальные особенности языка.

Ключевые слова: *фразеология, семантика, глагол, метафора, принадлежность, идентичность, устойчивое выражение.*

Kirish. Frazeologiya zamonaviy fransuz tilshunosligining muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki u tilning leksik ijodkorligi hamda madaniy xususiyatlarini ochib beradi. Frazeologik birliklar tilning obrazlilik va semantik boyligini namoyon etadi. Fransuz tilida “avoir” va “être” fe‘llari yuqori qo‘llanish chastotasi, ko‘p ma‘noliligi hamda sintaktik moslashuvchanligi tufayli ko‘plab turg‘un iboralar shakllanishida markaziy o‘rin egallaydi. Ushbu frazeologik birliklar insonning holati, hissiyotlari, sifatlari hamda ijtimoiy munosabatlarini qanday tasvirlanishini aks ettiradi. Shuning uchun ham ularni o‘rganish tilning konseptual tizimini tushunishda muhim ahamiyatga ega.

Tahlil. Mazkur maqolaning maqsadi fransuz tilida “avoir” va “être” fe‘llari asosida shakllangan frazeologik birliklarning leksik-semantik xususiyatlarini tahlil qilish, ularning tuzilishi, semantik qiymati hamda qo‘llanish sohalarini zamonaviy va badiiy fransuz tili misollari asosida ko‘rib chiqishdan iborat.

Fransuz tilida “avoir” fe‘li ikki xil vazifani bajaradi: u grammatik yordamchi fe‘l sifatida ham, ko‘chma ma‘noli frazeologik birliklarning semantik tayanchi sifatida ham ishlatiladi. Bu fe‘l egalik, hissiy holat, sezgi yoki ramziy sifatlarni ifodalashi mumkin. “Avoir” fe‘li bilan tuzilgan ko‘plab frazeologik birliklar egalik metaforasiga asoslanadi. Bunda insonning ichki holati yoki hissiyoti go‘yoki u egalik qiladigan narsa sifatida tasvirlanadi. Masalan, “avoir faim” va “avoir soif” iboralari fiziologik ehtiyojlarni bildiradi, bunda ochlik va chanqoqlik inson boshdan kechiradigan ichki holat sifatida talqin qilinadi. “Avoir peur” iborasi qo‘rquv hissini ifodalaydi va qo‘rquv metaforik tarzda shaxs egalik qiladigan narsa sifatida tasvirlanadi. “Avoir de la chance” iborasida omad vaqtinchalik ega bo‘linadigan qadriyat sifatida talqin qilinadi. Shuningdek, “avoir froid” yoki “avoir chaud” iboralari sovuq yoki issiqni his qilish holatini bildiradi. “Avoir raison” va “avoir tort” iboralari bahs jarayonida haqiqat yoki xatoga ega bo‘lishni ifodalaydi. “Avoir le cafard” iborasi og‘zaki nutqda tushkunlik yoki melankoliya holatini anglatadi. “Avoir la pêche” va “avoir la patate” kabi zamonaviy iboralar esa energiya va tetiklikni bildiradi. “Avoir maille à partir avec quelqu’un” iborasi kimdir bilan kelishmovchilik yoki nizoda bo‘lishni anglatadi. “Avoir bon cœur” insonning yaxshi axloqiy fazilatga ega ekanini bildiradi, “avoir le dessus” va “avoir le dessous” iboralari esa ustunlik yoki mag‘lubiyatni ifodalaydi.

“Être” fe’li esa mavjudlik, identitet hamda subyekt va sifat o’rtasidagi munosabatni ifodalaydi. Frazologik birliklarda u insonning muayyan holati yoki vaziyatini tasvirlash uchun xizmat qiladi. Bu iboralar ko‘pincha fazoviy yoki ekzistensial metaforalar asosida shakllanadi. Masalan, “être fatigué” yoki “être malade” iboralari jismoniy holatni bildiradi. “Être en colère” kuchli hissiy holatni ifodalaydi. “Être au courant” iborasi ma’lum bir voqea yoki ma’lumotdan xabardor bo’lishni bildiradi. “Être dans le pétrin” qiyin vaziyatga tushib qolishni anglatadi. “Être dans la lune” iborasi xayolparastlik yoki diqqatning tarqoqligini ifodalaydi. “Être aux anges” nihoyatda baxtli bo’lish holatini bildiradi. “Être dans de beaux draps” noqulay yoki muammoli vaziyatga tushib qolishni anglatadi. “Être sur la même longueur d’onde” esa fikr yoki hissiyot jihatidan kelishishni bildiradi. “Être de bonne humeur” yoki “être de mauvaise foi” iboralari psixologik yoki axloqiy holatni ifodalaydi, “être à bout” iborasi esa to’liq holdan toyish holatini bildiradi.

“Avoir” va “être” fe’llari asosida shakllangan frazeologik birliklarni taqqoslash ikki xil konseptual modelni ko’rsatadi. Birinchisi egalik modeli bo’lib, bunda insonning hissiy yoki jismoniy holati u egalik qiladigan narsa sifatida tasvirlanadi. Ikkinchisi mavjudlik modeli bo’lib, bunda inson ma’lum bir holat yoki vaziyat ichida tasvirlanadi. Masalan, “avoir faim” iborasi ochlikni egalik sifatida tasvirlasa, “être fatigué” iborasi charchoqni shaxsning mavjud holati sifatida ifodalaydi. Bu farq fransuz tilida inson tajribasining metaforik tasvirlanishiga xos xususiyatlarni namoyon etadi.

Frazeologik birliklar nafaqat kundalik nutqda, balki fransuz adabiyotida ham keng qo’llanadi. Yozuvchilar ushbu iboralar orqali qahramonlarning ruhiy holatini va hissiyotlarini ifodalashga erishadilar. Frazologizmlardan foydalanish faqat kundalik nutq bilan cheklanib qolmaydi; ular fransuz adabiyotida ham chuqur ildiz otgan bo’lib, bu yerda bunday iboralar ramziy va estetik ma’no tashuvchi vositalarga aylanadi. Yozuvchilar ushbu turg’un iboralar orqali qahramonlarning ruhiy holatini, hissiyotlarini yoki axloqiy qadriyatlarini ifodalash imkoniga ega bo’ladilar. Bu iboralar o’zida katta madaniy mazmunni mujassam etgan barqaror leksik shakllar hisoblanadi. Avvalo “avoir” fe’li bilan bog’liq frazeologizmlarni ko’rib chiqamiz. Viktor Gyugoning *Les Misérables* asarida *avoir peur* iborasi ekzistensial ma’noga ega bo’ladi: «Il avait peur de lui-même ; la peur, c’est encore l’ombre de Dieu.» Bu yerda qo’rquv inson egalik qiladigan narsa sifatida tasavvur qilinib, qahramonning ichki ruhiy ziddiyatini ifodalaydi.

Emil Zolaning *L’Assommoir* romanida *avoir faim* iborasi moddiy va ma’naviy qashshoqlikni tasvirlaydi: “Ils avaient faim du pain, faim du

bonheur, faim de tout” Takrorlash usuli hayotiy ehtiyojning metaforik kuchini yanada oshiradi.

Balzakning *Le Père Goriot* asarida *avoir bon cœur* iborasi qahramonning axloqiy olijanobligini ifodalaydi: “Il avait bon cœur, mais la vie l’avait durci”. Bu yerda frazeologizm ijobiy axloqiy qiymat kasb etadi.

Shuningdek, Gyustav Flober *Madame Bovary* romanida *avoir de la chance* iborasidan romantik illuziyani ko‘rsatish uchun foydalanadi: tashqi tomondan omadga ega bo‘lishdek ko‘ringan holat aslida ichki tushkunlikni yashiradi. Bu adabiy misollar shuni ko‘rsatadiki, *avoir* fe‘li o‘zining egalikka asoslangan metaforik ma‘nosini saqlab qolgan holda, matn kontekstiga qarab psixologik va axloqiy mazmun bilan boyiydi.

Être fe‘li esa ko‘pincha qahramonning ekzistensial holatini yoki ruhiy kayfiyatini ifodalash uchun ishlatiladi. Marsel Prust *Du côté de chez Swann* asarida *être dans la lune* iborasidan xayol surish va ichki uzoqlashuv holatini tasvirlash uchun foydalanadi; bu ibora kontemplativ hayot ramzi sifatida namoyon bo‘ladi.

Gi de Mopassanning *Bel-Ami* romanida *être au courant* iborasi nafaqat ma‘lumotdan xabardor bo‘lishni, balki ijtimoiy ustunlikni ham bildiradi; u jurnalistika va jamiyat doiralarida hokimiyat belgisi sifatida talqin qilinadi.

Sharl Bodler *Les Fleurs du mal* asarida *être aux anges* iborasiga mistik va ishqiy ma‘no beradi, bunda tuyg‘u va muqaddaslik o‘rtasidagi uyg‘unlik ifodalanadi.

Albert Kamyu esa *La Chute* asarida *être à bout* iborasidan foydalanib, insonning ekzistensial charchog‘ini tasvirlaydi; bu yerda ruhiy holdan toyish zamonaviy insonning ma‘naviy qulashining metaforasiga aylanadi.

Shunday qilib, *être* fe‘liga asoslangan frazeologizmlar fransuz adabiyotida ko‘pincha “borliq” va “ko‘rinish”, ya‘ni insonning ichki tajribasi va uning mavjudlik sharoiti o‘rtasidagi ziddiyatni ifodalaydi.

Bu adabiy misollar frazeologizmlar faqat kundalik nutqqa xos emasligini ko‘rsatadi. Aksincha, ular badiiy uslubning muhim vositalari bo‘lib, turg‘un leksik shakllar orqali inson subyektivligi hamda fransuz madaniyatining murakkab jihatlarini ifodalash imkonini beradi.

Xulosa. “Avoir” va “être” fe‘llari asosida tuzilgan frazeologizmlarni o‘rganish fransuz tilining muhim semantik tizimini ochib beradi. Ushbu ikki fe‘l ko‘plab metaforik ma‘nolarni ifodalab, inson tajribasini ikki asosiy konseptual yo‘nalish orqali tashkil etadi: egalik va mavjudlik. Bunday turg‘un iboralar fransuz tilining boy lingvistik merosini tashkil etadi hamda nozik ma‘nolarni ifodalash imkonini beradi. Shu sababli ular fransuz tilini chet tili sifatida o‘qitish jarayonida ham, amaliy tilshunoslik tadqiqotlarida ham alohida e‘tibor talab etadi.

Références bibliographiques

1. Gross, G. (1996). Les expressions figées en français: Noms composés et autres locutions. Paris: Ophrys.
2. Tuyboeva, Shakhnoza. "THE INTERPRETATION OF UNUSUAL CASES IN SENTENCE CONSTRUCTION IN THE FRENCH LANGUAGE." *Innovative Development in Educational Activities* 2.6 (2023): 344-347.
3. Туйбоева, Шахноза. "TRANSLATION ISSUES AND STRATEGIES TO ENSURE NATIVE FUNCTIONALITY." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 45 (2024).
4. Shakhnoza, T. "Expression of Averbale Sentence in Uzbek and French." *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT* 2.5 (2022): 133-138.
5. Le Goffic, P. (1997). Grammaire de la phrase française. Paris: Hachette.
6. Shakhnoza, Tuyboeva. "The Influence of Inversive Constructions in the Translation of French and Uzbek Artworks." *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION* 4.11 (2024): 181-4.
7. Guiraud, P. (1962). La stylistique. Paris: PUF.
8. Shakhnoza, Tuyboeva. "Types of sentences and constructions in French." *Gospodarka i Innowacje* 42 (2023): 736-740.
9. Туйбоева, Шахноза. "Inversive Clauses and Intonation in French." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 33 (2023).
10. Shakhnoza, Tuyboeva. "STRIKING A BALANCE IN ENSURING THE FUNCTIONALITY OF THE ORIGINAL IN THE TRANSLATION." *GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS* 9 (2023).
11. Туйбоева, Шахноза. "O‘zbek va fransuz sistem tilshunosligida sodda gap qurilishi talqini." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 8 (2021).
12. Туйбоева, Шахноза. "Ajratilgan bo‘lakli gaplarda binar konstruksiyaning ifodalanishi." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 30 (2023).

DIGITAL TRANSFORMATION AS A CATALYST FOR METHODOLOGICAL INNOVATION IN LANGUAGE EDUCATION

Mamadjonova Zukhra,

*Teacher of Namangan state pedagogical institute of Foreign language
department;*

Shomirzayeva Odina,

*Student of Namangan state pedagogical institute
(odinashomirzayeva2005@gmail.com)*